

DDP-YD/ETCD (2026)84

Strasbourg, 22 maj 2026

Kontribucija pe Nevo Demokratikano Pakto vash Europa

Mesazho e Terne Romendar¹ ano 2026-tone bershesko

“E Terne Roma Khetanes” Seminario²

Introdukcija

Sar terne manusha thaj reprezentura katar e Romane organizacije thaj drakhina/netvorkura, amen avilam khetane pe Internacionalno Romano Dives (8-to aprilo) te keras selebracija, afirmacija pe amaro barikanipe vi te das lachi kontribucija pe proceso katar o Nevo Demokratikano Pakto vash Europa, astardine e avgone phundresar kerdino pe 8-to aprilo 1971-to bersh kerindoj e funde vash internacionalno kooperacija, amen legaras kodi buchi angleder nevekerde responsibilitetasar thaj ambicijasar.

Kodo mesazho sikavi vi e trajoskere realitetura, vi amaro mangipe te keras buteder inkluzivno, participatornikane demokratikane thema/societe. Kodo astarel kotar e Romane identitetoski selebracija, barvalipe thaj reslipena; ano kolektivikano barikanipe so legarel amare komuniteton angleder; thaj ande amari aktivno kontribucija pe demokratikano dzivdipe/trajo ande Europa.

E terne Roma, na numa so len sama vash e avutni demokracija ande Europa, numa vi das aktivipa te keras olaki forma.

Amen prindzaras e Europutne Konsilosko butikeripe, specijalno oleskere Ternikane Departamentoski thaj i buchi so kerel e Romani thaj Phirutnengiri Divizija, te bajraren e Romengo zuralipe, participacija thaj maripe mamuj o anticiganizmo. Amenge si mishto avile e klejutne politikane lacharipena, leindoj kate vi e Rekomandacija CM/Rec(2023)4 vash Terne Romengi Participacija thaj e Strategija vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija. (2026–2030).

¹ E vorbi “Roma thaj Phirutne” phenena pes ande Europako Konsilo te sikavel o buhlo diverziteto e grupengo save si uchardine e buchasar so kerel o Europako Konsilo an kodo umal: jekhe rigatar a) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichal, Boyash/Rudari; b) Balkaneskere Egiptjanura (Egiptjanura thaj Ashkali); c) Chachunerigeske grupe (Dom, Lom thaj Abdal); thaj javere rigatar, grupe, sar so si Phirutne, Yenish, thaj e populacije dzande teli administrativno alav sar “*Gens du voyage*”, sar vi e manusha save so phenena peske Gypsies. Kodo si eksplanacijaki nota, numa naj definicija pe kodo so si e Roma thaj/vaj e Phirutne.

² Kodo mesazho sas buhljardino e participantondar katar “[Roma Youth Together](#)”/,,E Terne Roma Khetanes,,/ ikerdino ano Europutno Ternengo Centro 8-10 aprilo 2026-to bersh.

1. Diskriminacija, Dzungali Vorba, thaj Anticiganizmo: Katar e strukturikane bariere dzi pe khetanutni akcija

O anticiganizmo vi dureder kerel e kondicijen pe save e terne Roma dziven, kerindoj bilacheder olengo avipe dzi pe hakaja, shajipena thaj participacija phareder. O anticiganizmo achol andre ande institucije, publikano diskurso thaj sakodivesutne interakcije. Pe jekh vrama, e terne Roma, aktivno arakhena pes gasave realitetoncar. Trujal advokacija, komunitetako angazhiribe thaj vazdipe alijanse, amen das zor te phageren pes e stereotipura, te vazdel pes sama thaj te promovirinen pes aktivipa bazirime upral e hakaja.

Amari dzivdimaski eksperienca dela kritikano dikhipe upral kodo sar i diskriminacija egzistuil thaj sar shaj te adresirinel pes. Anindoj interseksionalno perspective, sikavindoj e experience save arakhen e Romane dzuvlja, LGBT terne thaj javera, amen rodas te das kontribucija pe buteder inkluzivno thaj responsibilne keribe politike. Amen akharas vash zuraleder implementacija pe anti-diskriminacijakere fremura, investiribe pe inicijative legardine katar e komunitetura thaj lache instrumentura, sar so si, mentoriribaskere programura, stipendije thaj reportiribaskere mehanizmura. E efektura rodona vi lacheder buti katar e institucije, vi lacheder partneririba e terne Romencar.

2. Maripe mamuj dezinformacije: Leipe than thaj zuraleder demokratikano dijalogo

E dezinformacije thaj hohavno vacharipe vi dureder zurarkeren e anticiganizmo thaj e ekskluzija, kerindoj bilache narativura vash e romane komunitetura thaj vazdindoj bipakhiv. Sar responso/deipe palpale/, e terne Roma, aktivno iranena kadala thana. Trujal angazhmanura ande medijumura, vakeribe storiye thaj inicijative pe lokalno nivelo, amen teljaras e bilache percepcijen thaj keras promocija pe medijumikano dzanlipe, mangindoj te vazdas lacheder thaj javereder reprezentacije. Amari rola trubuj te ovel vi korektivno vi konstruktivno: mamuj e dezinformacije, pe jekh vrama te anas dzi pe inkluzivneder publikano diskurso, kote so i reprezentacija ka reflektuil o realiteto thaj ka ikerel o digniteto/barikanipe.

Te resel pes kontinuirimo progreso, trubuj bareder investicije pe mediumikano dzanlipe, khetanipe vash zuraleder responsibiliteta thaj online platforme. Kana e terne Roma godzales si involvirime ande komunikacijake strategije, vi e romane kreatorenghe thaj portparolenge si dendino adakvatno azhutipe thaj treningo, i publikani reprezentacije ovela buteder respektuimi thaj precizno. Dureder, e lacheder edukacijako thaj kritikano gindipena, ka den shajipe amare komunitetonge, efektivneder te aven ande publikani debata thaj kodolesar te vazdel/kerel pes pakhivale thaj inkluzivno societe/thema.

3. Reprezentacija thaj Participacija: Te sigurinel pes inkluzija thaj ulavdini responsibiliteta

E terne Roma vi dureder arakhena barijere pe lachi participacija, butivar reducirimi numa pe simbolikani inkluzija, thaj na chachuni influencia. Kodo teljarela vi e demokratikane legitimiteto, vi e politikengo efektiviteto. Trujal sasti Europa, e terne Roma musaj aktivno te oven hemime ande lideripe, advokacija thaj keribe politikengo, te shaj te zurarkeren amari rola sar manusha save dena kontribucija pe demokratikane procesura.

I participacija trubuj te evoluirinel katar konsultiribe dzi ki ulavdini responsibiliteta. E terne Roma trubuj te oven involvirime, na numa pe dikhipevengo vacharipe, numa vi ande decizijengo thaj politikengo keripe vi pe lengi implementacija. Kodo rodela sasto implementiribe e Rekomandacijako CM/Rec(2023)4 vash Terne Romengi Participacija,

khetane e zuraleder kapacitetongo vazdipe, transparentno mehanizmoncar vash konsultiribe thaj finansiribe vash e terne Romengere organizacije. Buhljaripe pe, vi formalno, vi naformalno participacijakere thana, investiribe ande kultura thaj komunitetakere inicijative, buteder ka azhutil e terne Romen vash lengi kontribucija pe dzivdo thaj inkluzivno demokratikano trajo/dzividipe.

4. Edukacija: Vazdipe inkluzivno sistemura khetanes

I edukacija achola klejutni areja kote so isi bijekhipena, leindoj kate vi e segregacija thaj bilacho avipe dzi late. Kadala situacije vi dureder limitirinena e shajipena numa, shaj te nakhaven pes. E terne Roma si aba kotor e solucijatar. Trujal suporto, advokacija thaj angazhmano e insitucijencar, amen dasa kontribucija pe kodo e edukacijakere sistemura te oven buteder inkluzivna thaj buteder reprezentativna.

Amen, e terne Roma, anasa dodendino moljaripe trujal romano historijako promoviribe, kulturako thaj e chibjako promoviribe, kodolesar barvalkeras e edukacijakere trujalipa vash sa kadala so sichona. E Romane reprezentantongi lachi inkluzija, anela dzi pe shukareder haljovipe, teljarela e prejudicijen thaj zurarkerel e socialnikane kohezija. Te shaj te resel pes kodo, trubuj zuraleder kooperacija mashkar e civilno societa thaj e edukacijakere insitucije, buhleder treningura vash e sichara thaj inkluzivno kurikulumo savo ka reflektuil e duje realitetura, vi e anticiganizmosko vi o realiteto katar e Romengi kontribucija. E edukacijakere sistemura musaj te oven adaptabilne thaj inkluzivne, vi trujal e romane chibjako promoviribe. Leindoj vi e na-Romane studenton vi edukatoren sostar si importantno/mahat te kerel pes khetanutno haljovipe, respektiribe thaj demokratikane moljaripa.

5. Khera, Gavutne/ruralno areje thaj Inkluzija: Pashakeribe dzivdipaskere kondicijen e jekha-jekhutne shajipenencar

E dzivdipaskere kondicije afektirinena e romane komuniteton te keren sasti participacija ano them. I segregacija, izolacija thaj limitirimo avipe dzi pe servisura, vi dureder si bare barijere. Pe jekh vrama, e terne Romen isi vitalno rola te arakhen solucije bazirime pe komunitetura thaj advokacija vash lacheder khera vi lokalno prosperiteto. Amari kontribucija si te keras konekcija e realitetosar thaj e politikane solucijencar. Leindoj than ande lokalne inicijative thaj planiribaskere procesura, e terne Roma sigurinena kaj e politike si efektivno thaj inkluzivno.

Leindoj e trene Romen sar partnerura pe urbano thaj ruralno planiribe pe sa e nivelura si but importantno. Lacheder dzivdimaske kondicije naj numa socialno prioriteto, numa si vi vash demokratikani participacija thaj jekh shajipena.

Konkluzije/klidaripena

Sar terne Roma, amen sem pe mashkaral drom, mashkar pharipena vi solucije. Amen anas eksperienca, dznlipe thaj zor te vazdas inkluzivno demokratikane thema. Amari kontribucija pe Nevo Demokratikano Pakto vash Europa, sikavel amare rodipena thaj angazhmano. Akharas e Europutne Konsile, e themen membron thaj civilno societa te keren buchi pe partneriribe e terene Romencar, prendzarindoj amen sar hemimi rig vi akterura vash pharuvipena.

“Kahnchik amenge bizi amende” achol legarutno principio, numa vi praktikani buchi vash buteder efektivno thaj legitimno keribe politike. Vazdipe demokracija savorenge, rodela ulavdino responsibiliteto. Khetanes, shaj zuraras e participacija, e inkluzija thaj te sigurinas kaj i demokracija dela rezultatura savorenge.

